

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Kinek van ma már joga a megválasztott lelkészt hivatalában megerősíteni?

A legközelebbi mező-turi lelkész választás ügye s körülményei sok tekintetben figyelemre s gondolkodásra méltók igen nagy mértékben. Nekem azonban nem szándékom e körülményeket egyenként felhozni s vizsgálni, mert erre nézve elég teret aligha nyernék a Prot. Hetilapban; az sem célom, hogy az ezen ügyre vonatkozólag már vitatott kérdéseket s a pro és contra felhozott okokat ismétljem s azokat latolgassam, mert erre kedvem sincsen, hasznot sem remélek ily hálátlan és lelketlen munkából.

Egyetlen kérdésre függesztem vizsgáló lelkemet, ez egyetlen kérdés körül központosítom gondolataimat csupán, ez egyre nézve akarnék világosságot deríteni, ha tudnék, vagy hogy egészen szerényen fejezzem ki magamat, egy kérdésre nézve mondom el véleményemet; s ha tévedek, tisztelettel hajlom meg a helyesebb nézet előtt, csak ne rejtsse el ezt véka alá az, a ki talán birtokában van.

A kérdés ez: Kinek van ma már joga arra, hogy a megválasztott lelkészt hivatalában megerősítse?

A fentebbiek szerint vizsgáljuk e kérdést a mezőtúri lelkész választásából kifolyólag.

A főtiszteletű tiszántúli egyházkerület e f. évi július hóban tartott közgyűlésén 202. sz. a. végzésében szóról-szóra ez áll: „Kegyelemből megengedi az egyházkerületi közgyűlés, hogy Turgonyi Lajos volt m.-túri lelképásztor, jelenleg országgyűlési képviselő a hazában bármely ref. egyházban minden kivétel nélkül és így M.-Túron is, ha a gyülekezet tagjainak bizalma felé fordul, megválasztható és alkalmazható legyen.“

Ezen végzés meghozatala után semmi sem látszott természetesebbnek mint az, hogy ha Turgonyi Lajos a m.-túri egyház tagjainak bizalma által szabályszerűleg megválasztatik, az esperes által hivatalában megerősítendő; mindenesetre áll az, hogy miután az egyházkerület által Turgonyi Lajos M.-Túron lelkésszé választhatónak nyilvánított, a törvényt ismerő és tisztelő egyének agyában meg sem fordulhatott az, hogy az ő megválaszthatósága éppen M.-Túron is kétségbe vonathassék s ha netalán szabályszerűleg megválaszthatnák, tőle

a megerősítés megtagadtassék. S ime mi történt? A heves-nagy-kunsági egyházmenye e f. évi szept. hóban M.-Túron tartott közgyűlésében, tehát a választás előtt az esperest a megerősítéstől eltiltja, mi előtt Turgonyi Lajos megválaszthatott s így az tudva lehetett volna, hogy az ő megválasztása szabályosan vagy szabályellenesen történt-e; tehát filius ante patrem.

Hogy e végzés az egyházkerület iránti tisztelettel megegyezik-e, nem vitatom; de azt méltán kérdésbe tehetem és teszem, hogy volt-e joga ezt tenni az egyházmegyének esperesével szemben? és éppen a választást megelőzőleg? Itt sarkallik a dolog. A nálunk mai napig érvényben álló Geleji Katona kánonok közül a XXII-ik kánon a megerősítés jogát nyilván az esperesre ruházza e szavakkal: „populus neminem invito seniore introducere potest“ azaz: a nép senkit sem állíthat be az esperes beleegyezése nélkül. A következő pont így szól: „Pastoribus quoque omnibus stricte interdicitur ne etiamsi alio vocentur, absque scitu ac permissu sui Inspectoris operam aliis absolute addicant, sed ea conditione, si is assentiatur, ut is cum praecipuis suis confratribus, an ille eo loco sit dignus, dijudicare queat“ stb. stb. — A lelképásztoroknak pedig szigorúan megtiltatik, hogy szolgálatukat, ha szinte másuvá hivatnának is, azt felsőbbjök, azaz az esperes tudta és beleegyezése nélkül feltétlenül megajánlják, hanem csak azon feltétel alatt, ha az beleegyeznek, hogy kiválóbb társaival megítélhesse, miszerint az illető azon helyre méltó-e? Ime a már rendes lelképásztorok is az esperes beleegyezésével mehetnek más egyházba; igaz, hogy ez utóbbi esetben már az esperes beegyezési joga némi korlátozást szenved az által, hogy utalva van, kiválóbb lelkész-társaiknak véleményét kikérni arra nézve, hogy a meghívott méltó-e az új helyre.

Hogy a Geleji Katona kánonok szerint a megválasztott lelkész megerősítésének joga az esperest illeti — habár a rendes lelképásztorok áthelyezése, más egyházba átmenetele alkalmával némi korlátozás mellett — azt nem is tagadja senki. Hanem késsőbb kellett hát az esperesi jog gyakorlatának megszoríttatnia?

A budai kánonokról tudva van, hogy azok a világi elem befolyását az egyházi ügyekre nemcsak szabályozni, de ugyancsak fokozni célozták, az

esperesi jogkört pedig nagyon is megnyirbálták s különösen a lelkész elbocsátása és megerősítése tekintetében, az esperes eddigi jogait az egyházmegyére ruházták át. Azonban e kánonok királyi megerősítést sohasem nyertek a mi egyházkerületünkben; ha egyes intézkedései átvétettek is, de az esperesek consensus adási joga e kánonok dacára is fenmaradt.

Az 1862-ik évi aug. hóban tartott egyházkerületi közgyűlés által alkotott lelkészválasztási szabályok is meghagyják és minden kétségen felül valóvá teszik az esperes consensus adási jogát, a mint a következő §-ok világosan mutatják:

14. §. Minden választás csak akkor tekintetik bevégzettnek s az elválasztott csak akkor fogadhatja el a meghívást, ha a választást az esperes megerősítette s a meghíváshoz a szabályszerű fizetéslevél bemutatása után beleegyezését adta.

15. §. Az esperes csak akkor tagadhatja meg a jóváhagyást, ha a választás szabályellenesen történt, vagy az elválasztott részéről tiltott eszközök használtattak, s végre ha az elválasztott egyéa kánon szerint méltó kifogás alá esik.

16. §. Ily esetben az egyházmegyei tanács elé terjesztethetik az ügy s ha ennek ítéletével sem lenne az egyház vagy illető lelkész megelégedve, jogában áll a sérelmes félnek ügyét az egyházkerületre felebbezni.

Ezen §-okból, melyek a Geleji Katona kánonok alapján alkottattak, világosan következik:

1. hogy a beegyezés megadására vagy megtagadására nézve az esperes joga ma is épségben, csorbitatlanul fennáll;

2. a beegyezés megtagadása esetében azonban az ügy az egyházmegyei tanács (consistorium tracuale) elé terjesztethetik szabályszerűleg; miután az egyházkormány ma képviseleti alapon nyugoszik s az egyházmegyei gyűlést a papi és világi elem veszen alkotja, igen helyesnek és természetszerűnek látom, hogy az esperes minden lelkészválasztási ügyet az egyházmegyei közgyűlés elé terjeszt, hogy aztán ez a bekeblezés iránt nyilatkozhasssék; helyesnek tartom, mert ez által és akkor alkalom nyílik annak megítélésére, hogy a megválasztott méltó-e a papi hivatalra, vagy ha jobban tetszik, azon helyre, (an eo loco sit dignus.)

A gyakorlat ezen felfogást igazolja, mert tudtommal ma már az esperes a választás és meghívás megtörténte után a „kiválóbb lelkészek“ tanácsát nem szokta kikérni beegyezésének megadása előtt, hanem a már leirt módon a választásról és a megerősítésről vagy megtagadásról az egyházmegyei közgyűlésen tesz jelentést.

A mezőtúri lelkészválasztási ügyben tehát az egyházmegyei közgyűlés:

1. túllépte hatáskörét, midőn az esperest a megerősítéstől eltiltotta, erre joga nem lévén; épen azért

2. időszerűtlenül is határozott, mert a hiva-

tolt XXII. kánon szerint is a praecipui confratres, kiknek jogát ma az egyházmegye magának vindicálja, csak akkor szólítottak fel nyilatkozásra, midőn valaki már bizonyos lelkészi állomásra megválasztott és meghivatott, ezt bizonyítja e kitétel: „ne etiamsi alio vocentur,“ de sőt azon állítást is kockáztatom, hogy a praecipui confratres csak tanácskozók, egyszerű tanácsadók voltak, mert a megerősítés egyes egyedül az esperes joga volt, — ezt teszik a XXII. kánon e szavai: „Quicumque contrarium perpatraverit, etiamsi non omni, ea tamen, cuius ministerio inscio ac invito suo Inspectore (id est: seniore) se addixit, ecclesia destituatur. . . .“ A miből következik, hogy e kánonra csinyján hivatkozzanak azok, a kik az egyházmegye határozatát az egyházkerületi ítélettel szemben azon tekintetből védik, hogy az egyházmegyének áll jogában megítélni, hogy az elválasztott, tehát most épen T. L. ea loco sit dignus.

Én szívesen megengedem, hogy miután egyházkormányunk képviseleti alapra van fektetve s az egyházmegyei közgyűlés az egész egyházmegyét magában képviseletileg befoglalja, szívesen megengedem, hogy az esperes a történt választásról s az ő erre vonatkozó egész eljárásáról az egyházmegyének tegyen jelentést; de miután ma pontosan meghatározvák a feltételek, melyek szerint valaki lelkészszé választható, körülírják a választási teendők s mindezekről az esperes kellően értesítendő; ha az esperes csakugyan értesített s mindent rendben talált s ennél fogva a megerősítést kiadja, a fenálló szabályzat szerint nincs annak értelme, hogy ő még ezután a maga megerősítő consensusát az egyházmegye által is megerősíttesse s így consensusra cumúláljon, hanem annak igenis van értelme, hogy ha az esperes a választást nem erősíté meg, a megválasztott egyén vagy a választó egyház az egyházmegyénél kérhessen orvoslato. Amde ha csakugyan úgy tetszik az egyházmegyei közgyűléseknek, hogy ők felesleges jó cselekedeteket is kövessenek el, ám ráadásul maguk is erősítsék meg az esperesi consensus, de tagadom, hogy az esperes consensusi jogát confiscálhatnák s annak gyakorlatáról előre letilthassák.

De bár a consensus-adás és megtagadás joga kizárólag és egyedül az egyházmegyét illetné is, arra egyáltalában akkor sem volna semminemű joga, hogy bárkire is alkalmazhassa eltíltó jogát az „an eo loco sit dignus“ kifejezésre vonatkozólag, azon esetben, ha az egyházkerület ugyanazon egyénre nézve névszerint kimondta volt, hogy: megválasztható, tehát eo loco est dignus. — Mert nem tekintve is azt, hogy egyházi életünk romlás szélére jutna, ha az alsóbb egyházi hatóság a felsőbbnek végzéseit önkényű magyarázattal magára kötelezőnek nem ismerné el: a mai napig érvényben levő LXXXIX. kánon világos rendeletével ellenkezik minden olynemű cselekvény. E kánonban ugyanis elsoroltatván a partialis synodus teendői, jog és ha-

tásköre, ez mondatik utána: „Salva tamen in omnibus manente autoritate, ac praerogativa generalis synodi,“ stb. stb.

Midőn a heves-nagy-kunsági egyházmegye az esperesre vonatkozó tiltó határozatát hozta, holott ismerte az egyházkerület fentidézett végzését, akkor az egyházkerületnek a jelzett kánonban fentartott tekintélyét és előjogait sértette meg, vagy legalább figyelmen kívül hagyta.

Én így fogom fel a dolgot. Ezek szerint az egyházmegye a maga hatalmi jogkörének határait nem nézte meg helyesen sem esperesével sem az egyházkerülettel szemben,

S végre kijelentem, hogy ha én lettem volna heves-nagy-kunsági esperes, nem engedtem volna consensus-adási jogomat **előre** végzésileg confiscáltatni s nem engedtem volna meg, hogy az én különben minden tiszteletreméltó egyházmegyém a LXXXIX. kánonról megfélekedezék, vagy ha officiorum collisio előtt állva, egyiket sem akartam volna megsérteni, akkor is tudtam volna az utat. . . .

Mindenesetre pedig ott állt volna az esperes és az esperesség előtt a repraesentatio utja a Főtiszteletű püspöki hivatalba, hogy az egyházkerületi ítélet végrehajtását a jobban értesítendő egyházkerületi közgyűlés egybegyűlteig függeszse fel.

Eclesiasticus.

**Igénytelen vélemény
a törvényhozásnál előállni szokott többség és kisebbség s
ezeknek egymáshoz való viszonya felett.**

Kétségtelen tény, hogy emberekből álló társaság törvények nélkül fenn nem állhat. Akár a szokás, akár a közakarat, de valamelyiknek mindenesetre kellett működnie, hogy megállapítsa az elveket, a viszonyokat, melyeknek alapján a társadalom fennállhasson, melyek a tagoknak egymáshoz és a társadalomhoz való viszonyát szabályozzák, a jogokat és köteleességeket előírják.

A társadalmi életben már kétféle törvényt ismerünk. Az egyik erkölcsi, a másik köztársadalmi. Amaz oly általános, hogy minden keresztyén népet és nemzetet egyformán kötelez, egyiknél mint másiknál ugyanaz; a jóra, szépre és nemesre, a bűnre, a vétekre nézve sem az új, sem az ó világban, sem a különféle nemzetiségeknél más-más fogalom meg nem állhatván, mint az, mely az örökkévaló által a szívekbe íratott s hitet és cselekedetet szabályozó szent könyvünkben megállapított. — Emez — mint általában minden emberi intézmény — az emberek gondolkozásától, életmódjától függ; a főmozgatóktól, az ugyanazon társadalmi kötelekekben élő egyénektől alkotottván: a mint alakul s a mint változik a gondolkozásmód, a szerint változik s alakul a törvény. Más minálunk mint a föld túlsó oldalán; más az absolut uralkodó alatt élő népeknél s ismét más az alkotmányosoknál. Az erkölcsi törvények egyéni, emezek kül — társadalmi — életét szabályozzák az embernek, amazok a belső, ezek a külső embert illetik; az amazok elleni vétség a lelkiismeretben és által, emezek a testiekben bűnhődnek s büntetnek.

Ha már magát az egyházat vesszük fel, mint oly társaságot, melyet a hívők összesége alkot és tart fenn: ennek életében s kormányzatában is multhatatlanul különb-

séget kell tennünk a szellemi és anyagi kormányzat között. A szellemire nézve hiszszük és valljuk, hogy más szeglet-követ annak senki sem vethet, mint a mely egyszer vette-tett, mely a Jézus Krisztus. Alapja tebát a biblia, kifejezése a hit, a meggyőződés, nyilatkozása a lelkiismeret szabadsága alapján a szabad vallásgyakorlat. — Minden oly intézménynek, mely az egyént ezen szabadságában támadja meg; minden oly törvénynek, melyet egyesek vagy egy bizonyos többség, úgy akarna ránk erőszakolni, hogy az által legföltettebb kincsünk: lelkiismeretünk s hitünk lenne megtámadva; minden oly intézménynek, mely nem a hitélet legfőbb zsinórmértéke: a biblia által igazoltatik, sőt azzal épen ellenkezik, az ellen bizonyára újabb protestatió jönne létre; az ellen, hiszem, minden szabadságát szerető ember legszentebb kötelességének tartaná határozottan tiltakozni s harczra kelni.

De egészen más szempont alá esik az anyagi törvény, mely az egyháztagoknak az egyházhoz, az egyházaknak egymáshoz, a megyékhez és kerületekhez, s ezeknek ismét egymáshoz való viszonyát, jogait és kötelességeiket szabályozza, biztosítja. Amott áll az, hogy aki erősebb, az a hatalmasabb, mert minél tökéletesebb igyekezett lenni valaki, annál nagyobb mérve hárul reá Isten kegyelmének. Itt azonban ezen elv absolutismusra, zsarnokságra vinne; az erősebb elnyomná a gyengét; vagy ha absolutismusra nem, ha több erős akadna, akkor fejtelenségre, anarchiára. Itt törvényeknek kell lenni, melyek korlátozzák az erőset, gyámoltsák a gyengét, amott mindenki önmagának áll vagy esik. Itt kell a törvény, hogy az *egyesek* önkénye, hatalmi tulajdonságai elől menekülhessünk, az egyet mindnyájáért biztosító közakarat vagy *többség* védelme alá; amott ott van a szentírás, melyen sem az idők, sem a nemzetek nem változtattak még s nem is fognak bizonyára. Itt kell a törvény, hogy az ugyanazon egyházi kötelekbe tartozók tudják mihez tartani magukat, ugy jogaik védelmében, mint kötelességeik teljesítésében; amott lelkiismeret-szabadság az irányadó, az ellenkező értelmet fenytetni, kényszeríteni nem lévén anyagi hatalom. Szóval: ez látható, az láthatatlan egyház, ennek kötelekébe az anyagi egyház, amazéba a lelkek tartoznak.

Épen prot. egyházunkban, hol oly nagy súlyt fektetünk a lelkiismeret-szabadságra s féltékenyen őrzött önkormányzati jogainkra: úgy a történelemből, mint a gyakorlati életből példákat idézhetünk állításunk igazolására. Hasztalan bizonykodik a római egyház a mellett, hogy joga van a menyország kulcsainak oly használatára, mely a bünbocsátó levelek árulásában nyilatkozott; hasztalan kívánta elfogadtatni a felesleges jó cselekedetéről vallott hitelveit; a zsinatnak, majd a pápának hitdolgában csalhatatlanságát; hasztalan állítja, hogy az egyházi fenyték gyakorlására legheylesebb út a fülbegyónás stb. stb. . . protestánsokul — bár a világon élő emberek nagy többsége ma is vallja ama tételeket: visszautasítjuk azokat, mint olyanokat, melyek a bibliával, azsinatok, a pápai végzések, a szent-átvák írásai semberi hagyományok nélkül egyedül a bibliából magyarázott bibliával ellenkeznek; visszautasítjuk a bünbocsátó levelek árulását, mert azt tartjuk, hogy a bünöket nem bocsáthatja meg más csak az Isten; visszautasítjuk a felesleges jó cselekedeteket, mert megigazulunk hit által, kegyelemből, az Ur Jézus Krisztusban; mert ha mindent megtettünk is, csak haszontalan szolgák vagyunk; visszautasítjuk a csalhatatlan zsinat-

tot, a csalhatatlan pápát, a fülbegyónást, mert mindezeket, zsarnokságnak, szolgaság igájának tartjuk s tudakozván az írásokat, úgy találtuk, hogy a szabadságban, melyet vettünk a Jézus Krisztusban, meg kell állanunk s nem kötelezhetjük magunkat szolgálatnak igájával. És ha prot. egyházunkban, bármily tekintély, bármily nevű s számú többség akarna mainapság a lelkek szabadságát megkötő, leigázó olyas intézményt léptetni életbe, mely nem a bibliában gyökeredzik, mely a biblia által nem s csak emberi tekintély, hagyomány által indokolható: ezt is visszautasítanánk — nem akarhatván embereknek, hanem Istennek állani szolgálatában. Azt hiszem, hogy ebben a világnak bármely zugában élő protestáns egyetért velem.

De mit mondana arra Debreczen, ha Pest azt kívánna, hogy a debreczeni presbytereket, papokat, tanítókat ő választassa Debreczennek? E hivatalnokok teendőit, fizetésök módját s mennyiségét ő szabja meg? Mit mondana arra a vidék, ha Debreczen akarna lenni a környéken létező egyházakban mindent mindenekben? Avagy nem helyteleníteni vagyunk-e kénytelenek már azon állapotot is, hogy Debreczen benne van az egyházmegyében, a nélkül, hogy bele volna zárva, azaz oly szerves összeköttetésben állana az egyházmegyével, mint társegyházai; és nincs benne az egyházmegyében, a nélkül, hogy onnan ki volna zárva; oly kiváltságokat élvezvén, vagy mondjuk: erőszakolván ki, melyek minden nagysága mellett sem illetik meg, melyek hátrányára s nem előnyére szolgálnak. Mit mondana a magyar protestáns egyház, ha valamelyik egyes egyház előállván, nyilatkoznék eképen: kívánom s követelem, hogy engem magyar prot. egyháznak tartssatok, az országos békekötések s törvények által nyújtott előnyökből részesítsétek, önállóságomat védjétek, az állam segélyéből reám eső részt kiadjátok; de én sem egyházmegyei, sem kerületi szükségleteitekhez nem járulok; papot, tanítót nem szabványaitok szerint választok, szokot — ha úgy tetszik — a ti megkérdézték nélkül is elbocsátom; az esperestet s püspököt sem meg nem hívom, sem ha jön, kebelembe nem eresztem; számadásaimat sem eredetiben fel nem mutatom, sem kivonatban fel nem terjesztem, stb. stb. Mit mondának azon dologra, mely szerint egyik egyház azt kíváná, hogy az ő ügyeit a Geerj Katona kanonok szerint; a másik, hogy az övéit az alsó-rajnai, vagy genfi egyházi törvények szerint lássák el; egyik kíváná, hogy papjai minden évben vagy minden öt évben választhassa; a másik, hogy mint az apostolok választák apostoltársukat az áruló Judás helyett, a nép minden hozzájárulása nélkül, úgy náuk is a presbyterium egészítse ki önmagát; stb. stb. — Vajjon lennének-e így magyar prot. egyház?

Törvényekre van tehát multhatatlanul szükségünk, melyek le és fel biztosítsák a jogokat, körvonalozzák a köteleltségeket.

És a törvények létrehozásánál áll már elő az elvek harcza. Emberek alkotják meg, bizonyos adott viszonyokra, már létező elvek alapján, egészen új dolgokra, új elvek alapján. De mert emberek alkotják meg, multhatatlanul be kell állani közöttük a harcznak, melyben az ideális a reálissal, a praktikus az inpraktikussal kél küzdelemre. Attól függ a ki menetel: melyik elv vagy alak bir nagyobb hódító képességgel, melyik mellett csoportosulnak többen, melyiket védik úgy, melyik mellett érvelnek oly hathatósan, hogy

minél nagyobb bizalom irányuljon reá, minél több pártfél csatlakozzék mellé. Önkénytelenül felteszszük, hogy az leend az *igazabb emberileg*, a melyik mellé a többség áll; ennek kell lenni az irányadónak, ennek kell jutni érvényre. — Ha nem ezzel a gondolattal fogunk a törvényalkotáshoz, ha már midőn összeülünk az irány kijelölése, az elvek formulázása végett: már ekkor elterjedt azon nézet, hogy többség és kisebbség alakulván, a kisebbség nem tartozik hódolni a többségnek: akkor jobb össze sem gyülni, akkor hasztalan a törvény után óhajtozni, nem lesz belőle — le és fel — mindeket egyaránt kötelező törvény sohasem.

Hogy egyházalkotmány-szervezeti kérdésben miért ne hódolhatna a kisebbség a többségnek, ezt nem tudjuk. — Hiszen az alkotmány-szervezet feletti vita nem hitvita, a hit-tételekhez semmi köze, azok felett nem tanakodik, a lelkeket nem köti meg, a lelkiismeret szabadságát nem korlátozza; azon viszony felett dönt csak, melyben az egyes embernek az egyházhoz, ezeknek egymáshoz, a megyéhez és kerülethez kell állaniok. És vajjon zsarnokság-e az, ha ily körülmények között egy nagy többség, meggyőződésének kifejezést adandó, leszavazza a kisebbséget? — Bizonyára nem, s kivált prot. egyházunkban, melynek alkotmánya a népképviselőre, tehát a többség számára alapított, a róm. kath. hierarchikus, tehát absolutistikus kormányzattal szemben — épen nem. A többség uralma mindig az egyesek uralmát zárja ki; a többség uralma sohasem lehet zsarnoki; míg az egyesek uralma mindig ab olut hatalmat, tehát zsarnokságot szül.

A non numerantur, sed ponderantur csak addig lehet irányadó, míg az elvek harcza tart. Mikor nyilatkozik, az ponderál, a melyik többségre jut. Mert, hogy melyik egyed szavazatára fektetendő súly, addig, míg nyilatkozásra nem kerül a sor, megítélni nem lehet. Hiszen, habár valaki a legbölcsebb, legelismertebb tekintély is a közéletben, de elveinek nem képes hiveket szerezni, elveit nem úgy állítja fel s nem oly meggyőző érvekkel, okokkal támogatja, melyeknek ellenálló, ellentmondani nem lehet: előadása s szavazása nem leend ponderaus, nem lesz súlyos a mérlegben. Míg viszont ha valaki különben nem tekintély, de oly elve, oly meggyőződése van, mely mellett az elvek harczában oly meggyőzően érvelt vagy okadatolt, hogy évelését többen elfogadták, magukévá tették, a mellett lelkesen sikra szálltak: szavazata ponderált s társaival együtt numerált is.

Ha nem így, akkor nem tudom, hogy miként lehet megítélni, megtudni, hol van a szavazatoknak száma s hol súlya? Mert az már csakugyan a legvisszataszítóbb gyávaság, a legtűrhetlenebb állapot volna, ha valamit csak azért kellene elfogadnunk, mert azt egy különben nagy tekintély, például egy főgondnok, egy püspök, vagy világi hatalmas mondotta. És ha ennek egyházunkban így kellene lenni: ezt tartanám a legkiálthatlanabb zsarnokságnak.

De hiszen épen azért kell a törvény, hogy a viszonyokat szabályozza, hogy egy és más eljárásunkban arra támaszkodhassunk, hogy az egyesek zsarnoksága, túlékapásai ellen véde legyünk. És ha az ilyen törvényt egy bizonyos többség, a numeranturral vitte keresztül, nemcsak a szám, de a hely is meg leend s többé nem zsarnokság, hanem a többség akaratának nyilatkozata.

Ha a kisebbség nincs megelégedve a többség megállá-

podásaival, előtte az út és tér a dolgok mivoltán, a törvény nyújtotta kedvezményekkel élni s odaműködni, hogy a többség ne ő részére álljon. De a többség végzése ellen egyszerű tiltakozással, egy *vetoval* élni s ezzel a többség nyilatkozását tehát a köztörvény érvényre jutását meggátolni, azt hiszem, nem lehet. Ha a veto-jog a kisebbségnek, nem csak, de egyeseknek is megadtnék, akkor sohasem lenne biztosságban a társadalom, sőt azt hiszem, hogy létre sem jött volna soha. Én legalább a legvégzetesebb lépésnek tartanám, ha egyházi életünkben, hol az egyéni szabadság különben is nagyon ki van fejlődve (mutatja ezt egyházunk jelene), még a veto-jog is életbe lépne. — Nagyon, de nagyon rossz omen erre nézve a szerencsétlen Lengyelország, melyet a történelem bizonyossága szerint a veto jog juttatott rabigába. Ez a szerencsétlen következmény nem maradhatna el minálunk sem s ennek bizony nem magunk, hanem ellenségeink örülnek legjobban.

Az egyesülést bizonyosan nem eszközölné; mert hiszen csak egy egyháznak kellene veto-t mondani s akkor vége lenne minden egyesülési törekvésnek. A gyülekezetek szabadságát sem hozná meg; felvirágzását, belterjes fejlődését szintén gátolná, mert ellenzik mindenben s mindenre akadna, még pedig épen a bibliáival érvelve a közmegállapodások ellenében.

Mind egyházi, mind iskolai ügyben gyakorlati példákat is hozhatnék fel, de bevégezem immár soraimat. — Hiszem, hogy a t. olvasó tudni fogja, mire vonatkozva írást azokat. Én azon tisztelet s nagybecsülés mellett, melylyel nt. Révész Imre ur iránt viseltetem s hiszem, hogy velem együtt sokan viseltetnek, nem tartanám helyesnek, ha az ő szózata, melyet a többség ugynevezett zsarnoksága ellen a non numerantur, sed ponderantur elv mellett a pesti prot. e. i. lapban felemlt, viszhang nélkül enyészne el magyar prot. egyházunkban. Ő elismert nagy tekintély közöttünk; szivből kell sajnálnunk, hogy gyakran megújuló testi bajok miatt — gyakran meg vagyunk fosztva attól, hogy szavát ott és úgy emelje fel s idejében emelje: midőn befolyásával sok bekövetkezett hibát meg nem történte tehet vala. — De ha felemlt szavát s úgy emeli fel irodalmi téren, mint tette a zsinat összehívását 1881. okt. 31-re elrendelő többség ellen: ekkor viszont kötelességünk meghallgatni őt s iránta tartozó tiszteletünknek adni kifejezést, s nézeteinek reánk gyakorolt hatásáról a nyilvánosság terén értesíteni.

Ily értelemben s érzülettel vedd tehát tiszteit olvasó jelen soraimat s kérék: szólj hozzá a dologhoz, mert prot. egyházunknak talán egész jövője függ e tárgynak megvilágításától.

A lelkésztanítói állás.

(Folyt. és vége.)

A községi előjáróság is felettes hatósága a lelkésztanító-
nak s nemcsak iskolai, de 1871-dik évi törvények óta egyházi tekintetben is, a mennyiben bármely perczben ki kell szolgáltatni a községi előjáróság által kívánt anyakönyvi kiadványokat, díjmentesen, ámbár a kivonati íveket pénzért veszi a lelkésztanító és a postán se szállítják el neki ingyen — Debreczenből. Van még egy ritkán megjelenő felettes hatósága a lelkésztanítónak, a ki ugy 3—4 évben jelenik meg,

ez a királyi biztos. Ez nem annyira tantárgyakból kérdez, mint inkább azt jegyzi fel, hogy hány szegény gyermek van az iskolában, hánynak nincs könyve, ruhája, csizmája, kalapja? De mikor 3—4 év múlva ismét megjelenik, ugyanazon dolgokat notizkönyvébe jegyzi s a szive fölötti zsebbe teszi. Sajnálkozik is a szegény gyermekek sorsa felett, de csak azzal vigasztalja őket, hogy ő megtette a felterjesztést, most is megteszi; ha semmi nem történik, ő nem oka. S egy pár év múlva ismét megjelenik a szokásos kérdésekre adott válasz bejegyzésére. A jegyzetek tételnek ad acta, a szegény gyermekek statusquója pedig megmarad.

A lelkésztanító, lehetetlen, hogy hiven ne hordozza az Ur igáját, hordozták azt már reformátori ősei is, kik legnagyobb részben Luthertól elkezdve, s végezve hazai reformátorainkon, lelkésztanítók valának. Csakhogy az ő idejük óta nagyot fordult a világ. — Temérdek §§-kal van most megspékelve a lelkésztanítói hivatal. Rég megmondta a Krisztus: két urnak szolgálni nem lehet, hogyan lehetne hát oly nagyszámú urnak szolgálni, kedvére, mint a menyinyinek a lelkésztanító alattas közege? s tiszta öntudatán és Istenen kívül vajmi ritkán kerül pártfogója?

De bármennyire iparkodjék is egy lelkésztanító az iskolai tanításban jó eredményt felmutatni, a hiánytalan iskolázás mellett is aligha teheti. Talán felesleges mondanom, hogy a lelkésztanító a maga kis gyülekezetében született minden, szolgál szolgálja, valódi értelemben vett egyházi szolga. Mint lelkész, hirdeti az ígét, szolgáltat sakramentumokat, vezeti az anyakönyveket 2 párban; rektor, mert tanít az iskolában, kántor, mert templomban és halottak mellett énekel, presbyteri elnök és jegyző, vezeti a jegyzőkönyveket; egyházi iratok, mert bejegyzi ajkőleveleket; számtiszt s ellenőr, vezeti a gondnok naplóját s elkészíti évenként a számadásokat; egyházi adófelügyelő, leírja a párbéri és iskolai költségkivetést, a hátrálékosok névsorát felterjeszti a presbyterium meghagyásából a községi előjárósághoz; ez a legkellemetlenebb munka, melynek mindig megiszza levét, mert a feljelentettet és megidézettet azzal fogadják a község házában, hát tisztelete: ur feljelentette kegyelmedet, hogy ennyi s ennyivel adós. tehát fizessen! Sokszor vidékre kell mennie, esketnie, keresztelnie, temetnie, néha csak másnap térhet haza, bizony addig a gyermekek nem tanulnak az iskolában. És minthogy a lelkésztanító is csak húsból, csontból s vérből van, ő sem kerülheti el a betegséget. — Ilyenkor is szenved a gyermekek oktatása, mert nincs kivel magát helyettesítenie. A lelkészi hivatal funkciói tehát sokszor zavaróag s károsan hatnak az iskolai oktatásra. Ugyanazért képtelenség is, lelkésztanító működésétől olyan eredményt várni, mint a minót egy néptanítói pályára készült tanító felmutathat.

Ezek szerint nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a lelkésztanító egyik hivatalának sem felelhet meg tökéletesen, a személyében egyesített kettős hivatalnak mindenike szenved. Már pedig annak a hivatalnak viselése, melyet a legjobb igyekezet mellett sem lehet betölteni, nem szül lelkesedést az illető egyénben, hanem inkább elkedvetlenülést, mert soha méltányló vagy elismerő szavakat nem, csupán örökös elégedetlenségi nyilatkozatokat kelletvén hallania, hivatala miként folytatása iránt, nem is csoda, ha kedvetlenség származik bensőjében. Mint lelkésznek, különben sem

sok tekintélye van, s hogy mint tanítónak se legyen, arról gondoskodnak a szüék gyermekeikre nézve. De idegen felekezetek előtt sem nagy tekintélyt vihat ki a lelkész-tanító, sőt talán, mert hétköznap és vasárnap egyiránt izzad mint a nemzet napszámosa, ez még alább szállítja tekintélye hévmérőjét. Olyannak tartom a lelkésztanítóságot, mint a a Fáy András által rajzolt rozzant, tatarozott csészát, mely még is mindig csak dőcög, s ugyancsak megrázza azt, a ki bele ül, annyira, hogy a feje is megfájul bele.

Én azért részéről azt vagyok bátor kinyilatkoztatni, hogy mind egyházunk tekintélye, mind iskolánk jó birnévének megóvása érdekében a lelkésztanítói hivatalt átalakítandónak vagy teljesen beszüntetendőnek tartom. Mely t-kin-tetben véleményem következő: állíttassék fel a főt. egyház-kerület által egy bizottság, mely a 13 egyházmegyében levő lelkésztanítóságot tegye rostába s a melyik megállhat, ne-vezetesen van annyi anyagi alap, mely egy lelkésznek, bár takarékoskodva, megélhetését biztosítja, az alakíttassék lel-késztséggé; s ha külön iskola-épület is létezik s könnyű szerrel volna szervezhető tanítói állomás, létesítse azt az egyházkerület, fizetvén ily helyen a tanítót egy e célra teremtett közöspénztárból. Ennek az az előnye is lenne, hogy a tanítót az egyházkerület és nem az egyház fizetvén, független volna, mind a tanításban, mind a mu'asztások be-jelentésében szabad keze volna s még e mellett a lelkész-ben a szülek részéről jöhető netaláni kiműlytelenségek elle-nében, erős támaszt lelhetne. A hol pedig a lelkésztanító-ság anyagi ellátása oly csekély, hogy a legszigorúbb élet-mód mellett is csak teng a lelkésztanító, ott töröltessék el a lelkésztanítóság, s alkalmaztassék azon helyre levita vagy előkönyörgő, ki főként az iskola vezetésével foglalkozzék. Az ilyen egyházban aztán, koronként s kiváltkép nagy ünne-pekén, az egyházmegye gondoskodnék az igehirdetésről s sákramentumok kiszolgáltatásáról. Egyébiránt az ilyen egy-ház leányosíttatnék valamely közelében eső anyaegyházhoz.

Rácz Károly
lelkésztanító.

K Ü L F Ö L D.

A philadelphiai presbyteri gyűlés.

Mint e lap olvasói előtt tudva van, e folyó évi szept. hó 23-án nyílt meg Philadelphióban a presbyteri elveket vallók gyűlése, melyre a világon élő összes reformátusok hivatalosak voltak s igen sok állambeli atyánkfiai képvisel-tették is magukat, mi magyar reformátusok pedig a kon-ventből egy üdvözlő táviratot küldöttünk oda.

A gyűlés összesen 221 tagból állt, kik közül 122 az Egyesült-Államokból, 99 pedig más tartományokból való volt; ezekhez számitandó még 45 meghívott vendég. A kül-döttek az értekezleten megállapított statisztikai számítás szerint mintegy 40 millió presbyteri hívőt képviseltek.

A gyűlés, mely szept. hó 23-tól október 3-ig tartott, a philadelphiai lakosság részéről rendkívüli részvétnek örven-dett eleitől végig. A kezdetben gyűlési helyiségül használt csarnok (horticular hall) igen kicsinynek bizonyult; még a 6—7000 embert befogadó zeneakadémia is többször nem volt elég, úgy hogy két este párhuzamos gyűléseket kellett tartani.

A dogmatikai, apologetikai, gyakorlati tárgyak felett

tartott számos előadásokat, csak megjelölni is lehetetlen. Ezekhez jöttek még számos kitünő férfiak tudósításai az ő közelebb vagy távolabb eső szülőföldjükről.

A megnyitó praedicationt Paxton philadelphiai lelkész tartotta Máté VIII. 2. felett; ő a presbyteri-keresztényt a maga sajátlagosságában igyekezett jellemezni, s névszerint annak hithűségét, munkás buzgalmát, egyetértését s a val-lási és politikai szabadsággal való egybeforrottságát emelte ki, az utóbbit a monarchikus fültre nézve nem egészen dis-harmonicus hangok nélkül. A csarnok, melyben az üdvözlés történt, azon tartományok jelképes címereivel voltak di-szítve, melyek képviselőket küldtek. Így például Németország címerében a heidelbergi káté jelképezte a német ref. egyhá-zat. Reed philadelphiai lelkész tartotta az üdvözlő beszédet, köszöntvén ebben az egyes országok s nemzetek küldötteit, viszont ezek is tartottak üdvözlő beszédeket. Aztán napon-ként 2—3 gyűlés is tartatott, ezekben ugyan inkább a tanokról tartattak előadások, s a hangulat is ezeknek meg-felelő volt, olykor azonban a kedélyek mély és hatalmas mozgalma is érezhető volt; így midőn a Krisztus helyettes áldozatáról értekezett Dr. Cairns Edinburgból és Dr. Hodge Princetontól. — Megindítónak rajzolják a pogányok közti misszió áldásos működéséről szóló előadásokat is. A néme-tek számára egy külön meeting tartatott, hol a német-orosz vendégek mondtak beszédeket.

A presbyteri gyűlés általános jellemzéseül lehet mon-dani, hogy az a presbyterianismus egészséges volta és élet-erejére nézve fényes bizonyosságot szolgáltatott. A szőnyegre került tárgyak s nyilvánított gondolatok áttekintéséből nem-csak a theologiai tudományosság felvirágoztatására, az egyházi gyakorlat tovaképzésére s a missziói tevékenység emelésére való törekvéstől győződünk meg, hanem a gondolkodásmód és törekvés nagy öszhangja is jótékonosan hat reánk.

E gyűlés, melynek tagjai különböző országokból valók, pártcsoportok és töredékek nélkül tartotta tanácskozásait, hozta végzéseit. Ott is voltak különbségek s különböző han-gulatok, de az alaphang és a végeredmény testvéri egyet-értés volt egy hit alapján ugyanazon célra való törekvés. A lyurgia kérdésében: vajjon csak zsoltárok vagy hym-nusok is énekeltesenek; az egyházi fegyelem kérdésében: vajjon szelidebben vagy keményebben kell-e eljárni; dogma kérdésében: vajjon a cumberlandi presbyterianusok, kik a westminsteri hitvallás szerinti elővégzési tant nem hiszik, a szövetség teljes jogú tagjaiul tekinthetők-e; a moral kérdésében: kívánható-e a szeszies italoktól absolut tar-tózkodás, a vélemények megoszoltak; a határozat a cum-berlandi presbyterek javára dönt el. Nem lehet kétséges, hogy a presbyteri egyház egyetemes szövetsége a philadelphiai gyűlés által erőben és szilárdságban nyert, s tartósság és gyümölcsözésre nézve új kezességeket szerzett.

A közelebbi gyűlés 1884-ben Irlandban Belfastban leend.

XIII. Leo pápa Guibert párisi érsekhez

a nem engedélyezett szerzetesek kiűzése végett ke-letkezett márcziusi rendeletek végrehajtása tárgyában intézett levele nem egy tekintetben igen nevezetes. Fájdalommal említi fel, hogy a tudomány, művészet ápolása, a kath. hitnek Franciaországban és a pogány népek közt való buzgó

hirdetése és terjesztése által annyi érdemet kivivott s Franciaország nevére annyi dicsőséget árasztó stb. szerzetesek ellen „elévült törvényeket akarnak alkalmazni az egyház gyermekei, kiket az saját anyai kebelén ápolt.“ (Ime tehát nem protestánsok üldözik a szerzeteseket, hanem a kath. egyház gyermekei.) Kiemeli, hogy a szerzetesrendek felállításában az egyház célja és száduéka részint az volt, hogy „tagjaik az erény gyakorlatában önmagukat mindinkább tökéletesítsék, részint az, hogy életmódjuk által embertársaik örök üdvére munkálkodjanak vagy az emberi nyomorúságokat igyekezzenek enyhíteni.“ S a pápa meg van győződve arról, hogy „a szerzetesek e kettős feladatot bámulatos buzgalommal és lelkesedéssel gyakorolták naponként mindenkinek szeme előtt.“ Igen érdekes a pápa azon nyilatkozata is, hogy „a kath. egyház nem tart rosznak vagy kevésbé jónak bármely meghatározott kormányformát és az egyház által alkotott intézmények a közjó érdekében virágozhatnak, akár egynek akár többeknek hatalmára és igazságosságára legyen bízva a kormányzati ügyek vezetése . . . a szentszék a maga részéről csak egyet tart szem előtt: megvédeni a keresztyénség (jobban mondva a r. kath. egyház) érdekét, de a szentszék soha sem akarja, nem is akarhatja megsérteni a souverainetas jogait, bárki által is gyakoroltassék.“ A levél hangja mindvégig méltóságos, s a levél a francia kormány eljárása ellen hatalmas tiltakozással végződik. Sőt igen sokan úgy fogják fel azt, mint hadüzenetet a francia kormány ellen.

Mi nem kételkedünk a pápai nyilatkozat őszinteségében, de az mégis sajátságos, hogy a kiüözött szerzetesek czelláiban talált tanuk mindnyájan a köztársaság ellenes pártból valók voltak, miből arra lehet következtetni, hogy a szerzetesrendekben a köztársaság ellenségei szövetségeseiket s ezek viszont azokban a magok legműbb s legtermészetesebb támogatóikat ismerték fel.

A francia kormányra nem is volt hatása a pápai levélnek, állhatatosan folytatta a nem engedélyezett rendek kiüzetését; a kiüzetés közben néhol egész harci jelenetek adták elő magokat, így például a premontrai szerzetesek Tarrascon mellett forma szerint elbaricadirrozták magokat s nagy nagyszámú katonaság cernirozta a zárdát, mely egy hétre élelemmel is el volt látva, míg végre egy eltorlaszolatlan ajtón bejutott a katonaság a zárdába s a szerzeteseket kihajtotta.

Szomorú dolgok; nagy része van ezekben az ultramontan szenvedélyességnek, mely kérlelhetetlen harcot vív a modern intézmény ellen, s annál fogva a haladás embereiben az ellenkező irányban reactiot támaszt.

KÖNYVISMERTETÉS.

Bibliamagyarázatok a szószéken s függelékül néhány egyházi beszéd. Irta Barakonyi Kristóf böhönyei ref. lelkész. II. kötet. Miskolcz. Ferenczi B. tulajdona 1880. Ára 2 frt.

(Folytatás.)

Bibliamagyarázatot a szentiratnak minden része, minden szakasza fölött lehet írni és tartani. Legjobban föl lehet e célra használni a *költői, tanító, példázati s történeti* szakaszokat, a melyeket midőn magyarázunk, midőn tehát álta-

luk a hallgatók értelméhez szólunk, csaknem önkénytelenül merült föl lelkünkben a vágy, hogy a szívhez is intézzünk néhány szót, mint élő és éltető tanúságot a hallottak után.

Ha lehet bibliamagyarázatot tartanunk egyszerre több vers, vagy akár egy egész rész föött is, miért ne lehetne fölvenni *egy egész, bármilyen nagy könyvet is*, nem megmagyarázás végett, mert hiszen egy részt is bajos egy egyházi beszédben alaposan kifejteni, hanem azért, hogy megmagyarázzuk gyülekezetünk előtt azon egész könyvnek irányát, célját s oly utasításokat adjunk rá vonatkozólag, melyek jobban érésére képesítik hallgatóinkat? Helye van ennek különösen akkor, mielőtt egy könyv részletes fejtegetésébe bocsátkoznánk. Jól ismerem azon ellenvetést, hogy az ilyen előadással azonban nehéz kombinálni azt, a mi különösen szükséges sajátsága egy egyházi beszédnek, hogy az ilyen előadás csupán az értelemhez lehet intézve, s hogy nem igen lehet benne olyan elem, mely felköltené a hallgatók lelkiismeretét, melegítené érzelmeiket, gyorsítaná a szentség utáni igyekezetüket s ösztöüt adna nekik a menny felé való törekvésre. De hát erre azt lehet felelni, hogy nagy fogyatkozás az egy hitzónokban, ha ő megállapítva a szentírás bármely könyvének célját és jelentőségét, ebből kifolyólag nem képes egyuttal olyan tanácsokat, utasításokat adni, melyek a gyülekezet erkölcsének, erkölcsiségének emelésére építésére volnának hivatva. S végre is, ha a hitzónok nem képes ezen a téren mozogni, igen egyszerűen segíthet magán: ne lépjen rá arra.

Lehet aztán bibliamagyarázatot tartani *szentirati személyiségek fölött*. Csakhogy itt sokszor igen nagy nehézséggel jár a textus kiválasztása, ha ugyan egyházi beszédünk csakugyan *bibliamagyarázat* akar lenni. — Ha fölveszek szöveg gyanánt egy szentirási szakaszt, melyben benne foglaltatik azon személyiségnek neve, kiről beszélni akarok s e személyiségről beszédet tartok, mely textusom egyéb részeivel egyáltalában semmi összeköttetésben nincsen, akkor én bibliamagyarázatot nem tartottam, mert hiszen ennek kiváló mérvben szöveg-zerűnek kell lennie. E nehézségen csak a jó textusválasztás segíthet. Válaszunk levezetesen olyan textust, melyben legalább fobb vonásokban, vagy még jobb, ha egész részletesen, benne vannak mindazon mozzanatok, melyeket az illető személy jellemzésénél föl akarunk használni. Ezeknek világitása mellett aztán ismertessük az illetőt úgy, hogy ne elégedjünk meg csak külső életkörülményei elősorolásával, hanem benső életfejlődését is kísérjük figyelemmel s aztán — ez teszi a bibliamagyarázatot gyakorlativá — megróva benne, a mi nem jó, s kitüntetve a jót, gyülekezetünket amannak kerülésére, ennek követésére hívjuk fel s serkentsük, tehát itt is szóljunk szívéhez, építsük keresztyéni érzületében.

Az ilyen életrajzi prédikáláshoz kellő tapintat, szónoki hatalom kívántatik meg. Művészi erő szükséges ahoz, hogy valaki meg tudja ragadni a szembeötlő vonásokat, hogy azokat tisztán és erőteljesen le tudja rajzolni, hogy a külsőt belsővel, tehát egy idegen életre vonatkozó adatokat a saját erkölcsi életre vonatkozó igazságokkal össze tudja kötni, hogy így mindenből nagy gyakorlati lecckéket tudjon kivonni. Ki ezekre nem képes, hagyja el ezen területet is.

Mint a kezünk alatti könyv mutatja, lehet bibliamagyarázatot tartani *egyes ó- és új-testamentomi városok és országok*

felett is. Egyáltalában nem könnyű feladat, ha nem nehezebb, legalább is épen olyan nehéz, mint az előbbi. Majd meglátjuk, sikerültek-e Barakonyi urnak e nembeli kísérletei?

De ezen hosszú bevezetés után át is térhetünk már tárgyunkra, a szóban forgó munka ismertetésére, bírálatára. A fentebbieket azonban szükségesnek láttam mind elmondani, mint a gyakorlati bibliamagyarázatra vonatkozó vezéreszméimet, vezérelveimet, melyeket ballgatóim e őt is évről-évre ki szoktam fejteni, mielőtt velők a bibliamagyarázatba kezdenék. Szükségesnek láttam a fentebbieket elmondani, hogy azok előtt, kik ismertetésemet talán figyelemmel kísérendik, ismereteselegyenek azon elvek, melyekre támaszkodva fogom én észrevételeimet megtenni.

Barakonyi Kristóf ur munkája (az ismertetés alatt levő második kötet) 25 bibliamagyarázatot a függelékben négy prédikációt foglal magában. Álljanak itt a címek: 1. Mózes mint népvézér és vallásalapító. 2. Salamon, a király és prédikátor. 3. Éli és Sámuel. 4. Esdrás és Nehémiás. 5. Jézus tanítványai. 6. Jézus barátjai. 7. A jézusi példázatok jelleme. 8. Péter és Kornélius. 9. Pál és Barnabás. 10. A két első diakonus. 11. János és a jelenések könyve. 12. Timotheus. 13. Titus. 14. Filemon. 15. Ó- és új-testamentomi városok: a) Jeruzsálem. 16. b) Róma. 17. c) Athene. 18. d) Korinthus. 19. A kanaán földje: a) Galilea. 20. b) Judea. 21. c) Samaria. 22. A szeretet hatalma. 23. Az ember igazsága s az Isten kegyelme. 24. Az ó és az új ember. 25. Az új ég és új föld. A négy prédikáció címei pedig ezek: A Krisztus mindenre megtanít bennünket. Miben áll a Jézus szeretete? Csak egy a szükséges dolog. Székfoglaló beszéd.

Eleintén szándékom volt minden egyes bibliamagyarázatot külön felvenni s mindenikre megtenni a magam észrevételeit, de így ismertetésem nagyon is hosszúvá válnék és sok ismétlésbe kellene esnem, a mitől ugyan, a mint látom tervemet szűkebbre vonva sem fogok teljesen megszabadulhatni. Ama részletes ismertetés helyett inkább külön-külön csoportosítom az egyelő irányu magyarázatok s mindenik csoportból teszek néhányra észrevételt.

Mint a fentebbi címek mutatják, a könyv legnagyobb részét életrajzi magyarázatok foglalják el, melyek közül néhány *egy személyre*, a nagyobb rész pedig *több személyre* vonatkozik.

Egy személyre vonatkozik mindjárt az első munka, melynek címe, főtétele: *Mózes mint népvézér és vallásalapító*, textusa pedig 2 Móz. 3. 1—14, a hórebhegyi jelenet, midőn a csipkebokorból Isten működésére hívja föl Mózeset. A bevezetés után, melynek végén megígéri Barakonyi ur, hogy *a felolvasott bibliai versek alapján* beszél majd bővebben Mózesről, előadja ennek élettörténetét egész addig a mozzanatig, a mely már a textusban adva van, hogy tehát eljut a Hóreb hegyéig. Itt — úgy látszik, áttér már a fölvetett textus magyarázata, midőn elkezd e hegyről beszélni s ime, miután a 2—7 verseket újra felolvastatni óhajta, egész váratlanul kiköppen a kerékvágásból, cserben hagyja tárgyát s elkezd beszélni a zsidó nép történetéből az egyiptomi viszonyokról s a Mózes előtti dolgokról. Nagynehezen aztán visszatalálva tárgyára, miután négy lapon keresztül igen keveset mondott olyat, mi a szöveggel összefüggésben állana, az ötödik lapon találunk, a mi után már rég epe-dezünk, valami kis alkamazásra. A 8-ik versre térve át, nem azon mozzanatot ragadja meg, a mit építőleg fejtegethetne, hogy t. i. az Ur az izraelitákat a szolgaság földjéről a tejjel és mézzel folyó, jó és széles földre viszi, hanem beszélni kezd az ezen versben szóban forgó kananeusokról, khitheusokról, emóreusokról, periseusokról, khiveusokról és jebuzeusokról, elmondván valamennyiről egyetmást, a mit rájuk vonatkozólag egy konkordáncziából, kisebb bibliai szótárból össze lehet szedni, elfeledkezvén persze arról, hogy ez gyülekezetét szükségképen rettenetesen untatja ugyan, de erkölcsi javulását egy porszemnyivel is előbb

nem viszi. Majd tovább beszélve szerző a fölvetett szakaszról, felolvasatja a 9—14 verseket s némi kis alkalmazás után visszatérve Mózesre, beszél újra olyan dolgokról, melyekről itten már nem volna szabad beszélnie, t. i. hogy kiktől nyerte Mózes neveltetését, beszél az egyiptomiak vallásáról, jelleméről, a zsidók bálványimádásáról; azután a szövegre egy futó pillantást vetve, az Eheje vagy Jehova névről; megemlíti, hogy Mózes Izráelt csakugyan kivette Egyiptomból; hogy ő az államot és az egyházat nem választotta el egymástól; hogy a Mózes által adott államszerkezet anyagi tekintetből is kedvező volt stb. stb. A fölvetett szakaszról lehetne, Mózesre különös tekintettel, igen jó bibliamagyarázatot készíteni, de ennek alapján Mózes egész életét letárgyalni nem lehet, nem szabad. Mőzessel sem mint népvézérral, sem mint val'ás-alapítóval nem ösmertet meg bennünket Barakonyi ur e munkájában, a minthogy fölvetett textusa alapján, ha arról bibliamagyarázatot, — nemde *gyakorlati* bibliamagyarázatot? — akar írni, nem is ismertethet meg. Már itt szemére vehetjük B. urnak azon hibáját, hogy ő textusa mellett nem szeret megmaradni, elcsapong attól is, tárgyától is s beszél olyan dolgokról, melyek templomi szószékbe egyáltalában nem valók.

Csiky Lajos.

Folyt. köv.)

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A h.-m.-vásárhelyi ref. egyház belhivatalnokai körében nagy fontosságú mozgalom indult meg egy új gyám- és segélyző-intézet létesítése körül. Alkalmul szolgált erre azon körülmény, hogy a már korábbi évek óta főnállott hasonnemű intézet többnemű okoknál fogva nem rég végleg megszűnven: alaptökéből mintegy 4000 frt az egyház, mint egykori egyik elsőrendű alapító részére esett, s ez összeget most a nt. egyházi tanács és előjáróság hasonló humánus célra óhajta fordítani. Mult szerdán, novemb. 10-én az új gyámintézet alapszabálytervezete, melyet egy régebbi értekezlet szűkebb körű bizottság által vizsgáltatott át, került tárgyalás alá az érdekeltek belhivatalnokok jelentékeny számának részvétele mellett. A tervezet főgymnáziumunk egy tevéken ifju tanárának, Varga Antal urnak műve. A szerdai értekezlet pár pont kivételével, melyek főképp a gyámolítandók osztálybesorozására vonatkoznak, s új kulcs szerint lesznek kidolgozandók: elfogadta a tervezetet, mely nemsokára a nt. egyháztanács zöld asztalára kerül. A leghőbb örömmel üdvözljük ezen mozgalmat s óhajtunk annak kívánt sikert!

A boldogságos szűz tisztelése, mit különösen az újabb időben annyira hangsúlyoz, rajongássá emel s imádássá tesz a római egyház, legközelebb perbe sodort egy ausztriai plébánust. Egyik jámbor hívő ugyanis meghalt feleségének értékes fülbevalóját, mint családi ereklyét, a meghalt végakarathoz képest szűz Máriának ajándékozta oly kikötéssel, hogy a mintegy 3000 frtot érő fülbevaló a helybeli Mária szobor fából készült füleibe betétessek. Az ajándék elfogadtatott s a szobor füleibe lettek ékesítve; idővel azonban félve a plébánus attól, hogy az értékes fülbevalót valamely kevésbé jámbor ember a szobor füleiből kivesszi és elsikkasztja, a szobor őrzése pedig költségbe kerülne, levétette a fülbevalót s magánál tartja. Most az ajándékozó perbe fogta a plébánust s követeli, hogy a fülbevaló előbbi helyére feltevessek. — Per helyett nem helyesebb lenne felvilágosítani a jámbort tette és ajándéka hiábalóságáról s valami igazán szent célra tétetni vele adományozást? Hanem akkor mi lenne a Mária imádásból? a csudatevő szobrok, képek rajongó tiszteletéből!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István**

Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**

Debreczen, 1880. nyomtatott Kutasi Imre gyorsajtóján.